

Pozvani, to jest poslani: početak poslanja

**Bilješke s predavanja Francesca Cassesea i Davida Prosperia
na Dan početka godine za odrasle pokreta Zajedništvo i oslobođenje u Lombardiji**

Unipol Forum, Assago (Milano) i preko video veze, 21. rujna 2024.

Pozvani, to jest poslani: početak poslanja

**Bilješke s predavanja Francesca Cassesea i Davida Prosperia
na Dan početka godine za odrasle pokreta Zajedništvo i oslobođenje u Lombardiji**

Unipol Forum, Assago (Milano) i preko video veze, 21. rujna 2024.

Davide Prospero

Don Giussani u knjizi *Revolucija sebe* kaže: „Spasenje je s Kristovim uskrsnućem već ostvareno: to je središte vjere, to je temelj svega, jer to je činjenica. Spasenje je već ostvareno, ali postaje očito preko našeg zajedništva.“¹

Povjerimo Duhu Svetome ovaj trenutak i godinu koja počinje, da nam Njegov glas nikad ne prestane davati milost da budemo u zajedništvu s Kristom u svakom trenutku i na svakom mjestu.

Dođi, Duše Presveti

Francesco Cassese

Dobro došli i hvala vam što ste ovdje. Pozdravljam deset tisuća osoba koje su prisutne u Assagu i oko četiri tisuće i pet stotina koje su povezane u šest drugih gradova u Lombardiji. Sljedećih dana održat će se dvadeset šest Dana početka godine u pokrajinama Italije i sto pedeset u inozemstvu u sedamdeset tri zemalja.

Za početak bih htio podsjetiti na korake koje smo zajedno prešli prošle godine – vrlo intenzivne godine zbog čega sam osobno jako zahvalan Bogu.

Ali prije no što se vratim na te korake htio bih s vama podijeliti epizodu koja mi se dogodila prije otprilike deset godina i koja mi je pomogla da razmotrim prijedeni put i onaj koji nas još čeka. Zbog poslovnih razloga sam bio u Parizu i proveo sam vikend kod obitelji iz pokreta. Spavao sam kod njih. Dali su mi sobicu s vratima koja su imala matirano prozirno staklo. Ujutro, kad sam se probudio, njihova je kći počela greptati po staklu i zvati me po imenu. Probudila me ta mala djevojčica koja je izgovarala moje ime i srce mi je zakucalo na pomisao: „Majko moja! Kada bih se svaki dan mogao probuditi ovako, moj život bi se promijenio!“ To je bila moja prva pomisao. A sljedeća je bila o zvonu u mojoj kući koje zvoni rano ujutro pozivajući me na molitvu *Jutarnje*. „Zvono je za mene kao ova djevojčica – rekao sam si –, to je Onaj koji me zove po imenu, Onaj koji me poziva!“ Je li to mašta? Ne,

¹ L. Giussani, *Una rivoluzione di sé. La vita come comunione (1968-1970)* (Revolucija sebe. Život kao zajedništvo), Rizzoli, Milano 2024, str. 70.

to je cijela moja povijest koja me navodi da kažem: „Da nije bilo te Prisutnosti, stvarne prisutnosti, ne bih ušao u pokret, ne bih ušao u *Memores Domini*, ukratko, ne bih bio ovdje“. Od toga se dana sve promijenilo: ujutro kada čujem zvono, to je za mene znak. Prije nije bilo tako, malo mi je značilo, ali sada me taj zvuk svaki dan podsjeća da je moj život Čovjek koji me poziva i čeka moje *da*. I taj odnos koji se neprekidno obnavlja održava budnima moj duh i moje srce.

To je razlog da događaji koje sad ponovno prelazim, koraci koje smo prešli ove godine, za mene nisu jednostavno stvari koje su nam se dogodile: proživio sam ih odmah s onom neposrednošću koja se rađa iz određenog odgoja, kao glas žive Gospodinove prisutnosti. Sada ću vam prikazati tri osnovne faze predloženog puta i njegove plodove. To je put koji je u određenom trenutku primio novu svjetlost otvaranjem faze svjedočanstva procesa beatifikacije don Giussania, prošlog 9. svibnja.²

Koji su to koraci?

1. Pogled vjere

Svi se sjećamo riječi koje nam je uputio papa Franjo: „Najdraži, imajte na srcu dragocjeni dar vaše karizme i Bratstva koje ga čuva, jer ono je u stanju omogućiti da „procvjetaju“ još mnogi životi [...]. Veliki dio potencijala vaše karizme treba još otkriti“.³ Mislim i na poziv kardinala Farrella: „Želite li biti čimbenik obnove, želite li doprinijeti da budete taj čimbenik obnove unutar cjelokupnog crkvenog iskustva, pružajući sve ono što vi jeste?“⁴ Osjetio sam da je taj poziv upućen baš meni: „Želiš li biti čimbenik obnove?“ Slijedeći taj poziv na prošlogodišnjem Danu početka godine prvenstveno smo se usredotočili na kategoriju „iskustva“ općenito (kako bismo izbjegli stalno prisutan rizik subjektivnog i sentimentalnog ograničenja) i na „kršćansko iskustvo“ ističući njegova tri bitna čimbenika: 1) susret s objektivnom činjenicom (zajednica i autoritet), 2) priznanje značenja te

Činjenice (milost vjere), 3) svijest o podudarnosti između te Činjenice, – u susretu s kršćanskom i crkvenom stvarnošću – i vlastite osobe (provjera). Bez jednog ili drugog od ovih faktora – rekli smo – ne može se govoriti o „kršćanskom iskustvu“.

Zatim smo željeli posebno podsjetiti da vjera dovodi da razine iskustva (razumijevanja, produbljivanja i uživanja stvari) koje je neusporedivo s onim koje je moguće našim vlastitim sposobnostima, osjećajima i prirodnom religioznom elanu.

2. Briga za jedinstvo, očuvanje karizme: zajedništvo, poslušnost i nasljedovanje

Dana 30. siječnja, kao što se sjećate, Sveti Otac poslao je Davidu i cijelom pokretu kratko, vrlo dirljivo pismo u kojem iskazuje veliko očišćenje i poštovanje. U središtu pisma bili su jedinstvo i poslušnost. Preporučujem vam, rekao je papa, „da brižno čuvate jedinstvo među vama. Samo jedinstvo će, slijedeći pastire Crkve, moći vremenom nastaviti biti čuvar plodnost karizme koju je Duh Sveti darovao don Giussaniu“. Završio je gorljivim pozivom „upućujem zato svim članovima poziv da slijede započeti put, pod vodstvom Crkve, te da spremno i vjerno surađuju s osobom koja je pozvana da vodi pokret. Samo takva poslušnost, neprekidno ponovno otkrivana i podsticana, moći će među vama osigurati stalno sve bogatije iskustvo kršćanskog života i preporod vaše prisutnosti u svijetu, za dobro cijele Crkve“.⁵

Giussani je uvijek naglašavao ontološko-sakramentalnu vrijednost jedinstva, kao vrhunskog znaka Kristove prisutnosti u povijesti: „Krist je ostao prisutan u svijetu, u povijesti, i ostat će sve do konca svijeta, preko jedinstva onih koje On osvoji i uvede u svoju osobu“.⁶

Baš u tom periodu – dirnula me podudarnost – izašla je knjiga koja opisuje život našeg prijatelja Andrea Aziana. To je knjiga koja naglašava preporuke Andrea i don Giussania o važnosti jedinstva. Pročitat ću odlomak koji podsjeća na odlazak Andrea i nekoliko prijatelja studenata u Sienu: „U

² Usp. M. Delpini, „Don Giussani. Il fascino del carisma“ (Privlačnost karizme), 10 svibnja 2024, *clonline.org*.

³ Franjo, „Arda nei vostri cuori questa santa inquietudine profetica e missionaria“ (Neka u vašim srcima gori taj sveti proročanski i misionarski nemir), suppl. *Tracce*, n. 10/022, str. 14, 15.

⁴ K. Farrell citiran od D. Prospera, „Uvodni pozdrav“, in M.G. Lepori, *Krist, život života*, str. 7-8, *clonline.org*.

⁵ Franjo, „Il Papa a CL: “Custodite l’unità”“ (Sačuvajte jedinstvo), pismo 30. siječnja Davidu Prospera, 1 veljače 2024, *clonline.org*.

⁶ L. Giussani, „Il cristianesimo come avvenimento oggi“, (Kršćanstvo kao događaj danas), *Tracce*, n. 2/2024, str. 51.

lipnju 1976. don Giussani je zatražio od Andrea da se preseli u toskanski grad (Sienu). Isto to je predloženo u drugim razgovorima trojici studenata, Gianu Corradu Pelusu (Dado) iz Katoličkog sveučilišta, Lorenzu Violiniu i Ornelli Milan s Državnog sveučilišta koji su to s oduševljenjem prihvatili. Prije polaska Giussani im je rekao: ‘Važno je da ste međusobno ujedinjeni, a iz vašeg jedinstva rodit će se ono što se treba roditi.’” A malo dalje, na istoj stranici: „Don Giussani nam je rekao: „Nije mi važno koliko ćete ljudi uspjati privući, zanima me jedinstvo i prijateljstvo među vama, ozračje prijateljstva kojem je na srcu sudbina drugoga, a sve drugo doći će uz to“.⁷

„Objektivnost Njegove prisutnosti sačuvana je i zajamčena baš tim jedinstvom“,⁸ čija se ukupna stvarnost naziva „Crkva“. „I kao što je onda postao kršćanin i promijenio se onaj tko ga je slijedio, sada je kršćanin i mijenja se (mijenja se kao čovjek) onaj koji slijedi to jedinstvo, kome je Krist dao apsolutno objektivni znak, a to je rimski biskup, glava zajednice u Rimu“.⁹ A ono što je istina za stvarnost Crkve istinito je također – po analogiji – za našu zajednicu. To je isto kao reći: nema jedinstva bez autoriteta, bez objektivnog znaka autoriteta. „To nije tema među drugim temama – kaže Giussani u djelu *Revolucija sebe* – nego je to „tema“, tema koja osigurava kontinuitet našeg prijateljstva i mogućnost njegove učinkovitosti“.¹⁰

Za vrijeme susreta u veljači s odgovornima pokreta, čija je tema bilo pismo pape Franje, zaustavivši se na temi vodstvo u zajedništvu“ istaknuli smo da ako se konačno slijedi jedna osoba, a ta osoba nije izraz samo sebe, onoga što ona osjeća i misli, vlastitog tumačenje stvarnosti ili karizme, nego zajedništva.¹¹

3. Prisutnost: novi sud i nova kultura

Uzimajući ozbiljno ono što nam je rekao Papa 2022. godine, govoreći o „osiromašenju prisutnosti“,¹² treći korak se odnosi upravo na prisutnost, u njezinim osnovnim dimenzijama kulture, milosrđa

i poslanja, što uključuje i djela. Počeli smo s kulturom. Pozivam se posebno na tekst s Davidovog susreta s Talijanskom udrugom za kulturne centre. Od početaka Studentske mladeži Giussani je predlagao vjeru kao izvor novog načina gledanja, shvaćanja, suočavanja sa svim problemima života, društva, povijesti, politike, to jest kao izvor „suda o svijetu“, a to znači „početak drukčije kulture“.¹³ A to smo, iako u početku na način koji se sigurno može popraviti, ali s uvjerenjem, pokušali učiniti u posljednjim brojevima časopisa *Tracce* koji su posvećeni afektivnosti, kraju života, Umjetnoj Inteligenciji. Kultura tako postaje, istovremeno, provjera vjere i objavljivanje svijetu novosti i ljepote Krista.

Prigodom susreta s kulturnim centrima naglašeno je da ljepota Krista odgovara srcu, ali to ne znači da je suglasna sa svime što normalno mislimo prema našim mjerama, našim pretpostavkama, našim računicama, našom željom, kao željom svijeta za moći, jer mentalitet svijeta nas prožima, nije nešto izvan nas. Što obično dira one koji nas gledaju izvana, koji sreću i slušaji pokret? Što na primjer impresionira nekoga tko sudjeluje na Meetingu? Sposobnost da bude i kaže nešto originalno, nešto drukčije u usporedbi na ozračje u koje smo uronjeni.

Danas, polazeći od naše vjere, od susreta koji je obilježio naš život „pozvani smo da odgovorimo“ na mnoga pitanja s kojima se don Giussani ili sama Crkva nisu suočili na isti način. Avantura suda, kulture, zapravo pripada kršćanskom svjedočenju, to je dimenzija našeg iskustva i naše prisutnosti u svijetu od koje ne možemo odustati. To može izazvati otpor i nerazumijevanje, ali za mnoge može biti i prilika za susret, nova perspektiva i put za njihovo ranjeno i žedno srce – kao što je naše – s „različitošću novosti“, ljepotom Krista, nadom koja je Krist.

Došli smo do te točke. Ali sada se pitam, pitam tebe: što se od nas danas traži? Koji je po tvom mišljenju novi korak potreban za naš put?

⁷ G. Mereghetti – G.C. Peluso, *Andrea Aziani febbre di vita*, (Andrea Aziani žar života), Itaca, Castel Bolognese (RA) 2023, str. 40.

⁸ L. Giussani, „Il cristianesimo come avvenimento oggi“, op. cit., str. 52.

⁹ Isto.

¹⁰ L. Giussani, *Una rivoluzione di sé...*, op. cit., str. 201.

¹¹ Usp: „Papino pismo: put koji treba slijediti“, 7 ožujka 2024, *clonline.org*, str. 9-10.

¹² Francesco, „Arda nei vostri cuori...“, op. cit., str. 10.

¹³ L. Giussani, *Una rivoluzione di sé*, op. cit., str. 135.

Prosperi

Odmah odgovaram podsjećajući da smo prošle godine rekli da prvi temeljni cilj zbog kojeg postoji pokret jest odgoj za kršćansku vjeru – dakle živjeti život kao poziv: odabrani smo, pozvani od Drugoga –, novi korak kojim želim početi ovu godinu koncentrirana se na drugu dimenziju naše povijesne zadaće u životu Crkve i svijeta: objaviti svima sadržaj te vjere. Trebamo postati svjesni da smo pozvani za određeni zadatak.

Biti pozvan poklapa se s biti poslan, nema prekida kontinuiteta. Iz toga proističe naslov Dana početka godine: „Pozvani, to jest poslani: početak poslanja“. A tema *poslanja*, na tragu onog što nam je rekao Papa: „Neka u vašem srcu gori isti sveti proročanski i misionarski nemir“. A prije no što nam je uputio te riječi, istaknuo je: „Vrijeme je za obnavljanje misionarskog poleta u svjetlu aktualnog crkvenog trenutka, imajući na umu potrebe, patnje i nade suvremenog čovječanstva“.¹⁴

1. KRIST JE „POSAN“ OD OCA I UKLJUČUJE NAS U SVOJE POSLANJE

Don Giussani kaže: „Veliki poziv, presudni Božji izbor za ostvarenje njegova nauma u svijetu je poziv Krista“, koji sve sadrži i objašnjava: izbor Krista podudara se s „njegovim poslanjem da učini vidljivim tajanstveni Očev naum za cijelu stvarnost [...]“. Da ga je neki njegov suvremenik, susrećući ga, upitao: «Tko si ti? Kako ti je ime?» Isus bi vjerojatno odgovorio: «Ja sam poslan od Oca».¹⁵ Svaki izraz, svaki čin, svaki Isusov pogled izražava Njegovu svijest da je poslan od Oca. Krist je zato prvi subjekt poslanja: Njegovo se poslanje sastoji u tome da učini vidljivim naum i ljubav Oca, kroz svjedočenje Svog odnosa s Ocem, objavljujući muškarcima i ženama njegovog vremena i svakog vremena, ljubeći ih, onu Očevu ljubav koja Ga neprestano rađa.

Ne samo to: Krist uključuje „svoje“ i sve one koji će preko njih, sve do nas, vjerovati u Njegovo po-

slanje“. „Kao što ti (Oče) mene posla u svijet, i ja poslah njih u svijet“.¹⁶ I mi smo, kao i oni prvi, pozvani, to jest poslani. „Mateju slijedi me.“¹⁷ Svatko može staviti svoje ime. Ali kako smo bili pozvani?

Pomislimo na epizodu sa Samarijankom. Ivanovo evanđelje¹⁸ daje nam naslutiti da njihov susret nije bio slučaj: Isus je odlučio da ide težim putem iz Jeruzalema u Galileju, onim koji je prolazio pustinjom usred teritorija Samarije – taj put nije bio prikladan za Židove jer su smatrali da su Samarijanci nečisti – i da tako dođe na Jakovljevi zdenac u vrijeme kada nitko tamo nije išao (bilo je oko podneva, bilo je jako vruće i ljudi su ostali u sjeni kuća), osim te žene koja je znala da je „moralno upitna“ i zato je željela izbjeći nezgodne slučajne susrete. Mogli bismo posumnjati da je sve što se dogodilo samo slučaj koji se mogao i ne dogoditi, ali nije bilo tako. To joj se dogodilo jer je tako htio Isus: prošao je cijelim tim putem da bi došao tamo upravo u taj čas, jer je baš nju htio sreći.

U tome je cijelo pitanje! Taj susret je za nju bio početak novog života, u kojem je sav splet pomutnje i zla njezine prošlosti postajao upisan u naum dobra koje je počelo dobivati svoj oblik, imati smisao koji se poistovjećivao s licem i riječima čovjeka ispred nje. Zamislimo što je morala osjetiti ta žena shvaćajući tko je pred njom: iznenada se osjetila voljena, željena, ljubljena – ali upotrijebimo riječ koja je draga don Giussaniu: netko je vapio (prosjak) za njom – a vapije Mesija, Krist, sudbina, Onaj za koga je stvoreno naše srce i koje ga svjesno ili nesvjesno očekuje.

Za nas danas, preko susreta s pokretom, u stvarnosti Crkve, vrijedi isto: ti si ovdje jer si izabran, pozvan po imenu. Mislim na mnoga svjedočanstva koja smo čuli ovog ljeta (neka ćete pročitati u časopisu *Tracce*).¹⁹ Njihova povijest je također i naša povijest, svih nas koji smo ovdje, iako su oblici i nijanse različite.

Pozvani smo – mislim i na onoga koji je ovdje danas prvi put – kroz susret u kojem smo doživjeli iskustvo drukčijeg pogleda na naš život, pogleda

¹⁴ Francesco, „Arda nei vostri cuori“, op. cit., pp. 10, 19.

¹⁵ L. Giussani – S. Alberto – J. Prades, *Utirati tragove u povijesti svijeta*, str. 51.

¹⁶ Iv 17,18.

¹⁷ Usp. Mt 9,9.

¹⁸ Usp. Iv 4,5-42.

¹⁹ „Chiamati, cioè mandati“ (Pozvani, to jest poslani), *Tracce*, no 9/2024, str. 40-53.

koji je obično nemoguć ali toliko iščekivan, pogled koje je konačno ljudski; doživjeli smo iskustvo bezuvjetne i nezaslužene ljubavi za našu sudbinu, za naše lice: nitko nije učinio ništa da bi to zaslužio. Ako su osoba ili osobe koje smo sreli postale za nas „susret“ to je zato što smo vidjeli da se na drukčiji način zalažu za obične stvari koje nas se tiču svih: dok govore, rade, jedu, piju, pokazuju nam kvalitativnu razliku, nešto što odgovara našoj žeđi za smislom i ljubavlju.

Ta razlika je poklon ponuđen svijetu. A mi, to je jasno, slabi o ograničeni kakvi već jesmo, nemamo ništa za ponuditi osim onoga što sami primamo (kao što je napisano na kraju letka objavljenom prije nekoliko dana o strašnom događaju u Padernu Dugnanu);²⁰ nemamo ništa što bi bilo naše, što dolazi od nas. Izvor naše različitosti, naše različite i konstruktivne prisutnosti u ambijentu jest, da upotrijebim riječi pape Franje, „kreativna vjernost“²¹ susretu, izvoru, daru Duha Svetoga. A izvor živi na određenom mjestu i u određenoj povijesti: u našem zajedništvu u Kristu. Naš prijatelj Carras to je ponavljao sve do zadnjeg daha: možeš biti najoštromniji i najosjetljiviji od svih, najpametniji, najviše „karizmatičan“, ali ako se odvojiš od izvora postaješ slomljena gramofonska ploča koja se ponavlja u beskonačnost. To je napast u koju možemo svi upasti, nitko nije isključen.

2. ŽIVLJENO ZAJEDNIŠTVO

Pozvani smo preko ljudskog susreta koji nas je uronio u život Tijela Kristova, u zajedništvo koje se sastoji od onih – kaže Giussani – koji su „izabrani da vide, koji prihvaćaju da gledaju, da slušaju kako mogu, trude se kako mogu, a svi su grešnici koje Misterij ljubi“.²²

I mi smo odabrani da vidimo i trebali smo prihvatiti da gledamo, jer ništa se ne događa bez naše slobode. Čak i u priznanju ljubavi koju smo primili u pitanju je naša sloboda: sigurno je da je to sloboda koju je pokrenula moć preobilja, privlačnosti, jer u suprotnom ona ne bi mogla napredovati,

mora biti uvijek riskirati. Ali pozor, nije dovoljno reći naše „da“ samo jedan put. Kao što je Petar na Kristovo pitanje ljubi li Ga morao tri puta, a ne samo jedan put, ponoviti svoje „da“, tako i mi moramo ponoviti stotinu puta, tisuću puta, svakog dana naše *da* Njegovoj ljubavi. „Ljubiš li me?“

Koliko puta se sablaznimo i rečemo: „Doživio sam susret, ali osjećam se blokirano“. Ali naše „da“ treba se stalno ponavljati i treba postajati stalno sve svjesnije. U tome svatko treba biti odgovoran, što često želimo izbjeći iz komoditeta ili lijenosti. Naše „da“ ima puno razloga, čak i kada smo u magli. Ako stvarno «ne vidimo» da se sada događa ono što nam se dogodilo, ne znači da se ne događa. Može se također dogoditi da „nakon tri godine emocija“ proživiš „tri mjeseca kad ne osjećaš ništa, trideset suhих godina“ kao što kaže Giussani u jednom odlomku knjige „Može li se (uistinu?!) tako živjeti?“ što mi je u nekim trenucima bilo od velike utjehe: „U tim trenucima spomen na prošlost, spomen na povijest – na ono što ti se dogodilo, na ono što si učinio s tim što ti se dogodilo –, ono što te spašava je spomen na doživljenu povijest; spašava te ishod tog spomena na povijest, a to je zajednica u kojoj jesi. Nemaš iste osjećaje prema sadržaju spomena i prema zajednici u kojoj se nalaziš kao nekada, ali oni su tu, postoje [...]. Jamčim vam da nakon tri godine emocija, tri mjeseca, trideset suhих godina bez ikakvih osjećaja, tri mjeseca «obnovljene emocije» ili ukidanja zapreka ganuću, u jednom trenutku puf, val se otvori pred neizmjernim bezdanom mora i prekrije ga svega“.²³ i ti ponovno vidiš.

Dakle, susret s Kristom danas se događa kroz susret sa zajedništvom ljudi koji su povezani s Njime, koji su dio Njega. Zajedništvo, jedinstvo vjernika, Crkva je Njegovo tijelo, metoda koju je Bog izabrao da ostane prisutan u povijesti. Ako se to ponekad i nama čini čudno, ako možemo osjećati da je to daleko, bez posljedica na naš život, to je zato što smo unaprijed, svjesno ili nesvjesno ograničili značenje samog zajedništva. Ne priznajemo ga kao misterij Krista, događaj prisutnog Krista. I ako ga nismo sveli na teoriju, možda i

²⁰ „Il male e l'amore che salva“, (Zlo i ljubav koja spašava), 17 rujna 2024, clonline.org.

²¹ Franjo, *Govor članovima Teološke međunarodne komisije*, 24 studeni 2022.

²² L. Giussani, *Attraverso la compagnia dei credenti*, (Kroz zajednicu vjernika), Bur, Milano 2021, str. 55.

²³ L. Giussani, *Si può (veramente?) vivere così?* (Može li se (uistinu?!) tako živjeti?), Bur, Milano 2016, str. 470-471.

nesvjesno, odbacili smo Krista iz povijesti, popuštajući nekom obliku spiritualizma ili eshatologizma (zbog čega Krist više nije prisutnost povezana s onim što se događa sad i ovdje). Odnos s Kristom onda se shvaća kao nešto individualističko, a zajednica je svedena na sociološku podršku (na ono što mi prijatelji mogu dati kad sam u nevolji). Za Giussania naprotiv put vjere prolazi kroz ljudski susret i pripadnost zajedništvu koje je Njegovo Tijelo u povijesti. Krist nije apstraktna ideja ni ideal koji mi zamišljamo, već je prisutnost koju je moguće vidjeti i dotaknuti u našem jedinstvu koje možemo slijediti, kojem pripadamo, i koje postaje mjesto kriterija i osjećajnosti kojim sudimo sve. Zato smo često govorili o sudu zajedništva.

Upravo iskustvo zajedništva među nama i u Crkvi omogućuje nam da sazrijevamo u vjeri. Ako za današnji mentalitet kojem često i mi pripadamo, rasti znači postati autonoman, neovisan, u kršćanstvu je suprotno. Što više napredujemo, to više otkrivamo da je naš temelj u pripadnosti Njegovoj prisutnosti, da je istina nas samih, istina našeg života, našeg trenutka, u ovisnosti o Kristu koju priznajemo i živimo, o misteriju zajedništva koje je Njegovo nastavljanje u povijesti. „Eto *paradoksa*: sloboda je ovisnost o Bogu“,²⁴ kaže *Religiozni smisao* koju smo ovo ljeto izabrali kao naslov za praznike naših zajednica.

Povezano s time htio bih citirati odlomak iz Biblije, borbu Jakova s anđelom. Poznamo priču, ali ipak vas pozivam da je ponovno pročitate. Jakov varkom postiže prednost prvorođenca od oca Izaka. Zato, u svom srcu, unatoč tome što zna da je Gospodin uvijek vjeran svom obećanju, nije spokojan i zato odlazi daleko. Nakon mnogo godina odlučuje da se vrati u zemlju koja mu je bila dana. Na putu mora pregaziti potok Iabbok. Nakon što je na drugu stranu potoka prenio žene, robove, djecu, materijalna dobra, spremi se da sam prijeđe preko rijeke. Međutim, nađe se pred čudnim stvorenjem koje zapodjene borbu s njime.

Tu je veliko pitanje, koje po mom mišljenju predstavlja dramatičnu točku vremena u kojem živimo: priznanje da pripadamo Bogu, svijest da smo «njegovi». Jakov se bori s anđelom i Bog mu

kaže: „Pobijedio si!“, što je paradoksalno, jer u našim očima Jakov je poražen; anđeo mu je iščao kuk i Jakov će cijeli život ostati hrom. Kako to da je onda pobijedio? Razlog postaje jasan kad Jakov prije nego ga pusti da ode, zatraži da ga blagoslovi a anđeo ga upita kako mu je ime. Jakov mu doista reče svoje ime, a anđeo mu dade novo ime: „Više se nećeš zvati Jakov nego Izrael, jer si se hrabro borio i s Bogom i s ljudima i nadvladao si!“ Izrael točno znači «Onaj koji se borio s Bogom». Priča nastavlja. „Jakov ga onda zapita: “Otkrij mi svoje ime”. Odgovori mu: “Zašto me pitaš ime?” I tu ga blagoslovi“.²⁵ Po hebrejskoj tradiciji reći nekome svoje ime znači na neki način predati se njemu, uspostaviti savez, dati drugome pravo ili moć da te zove u pomoć. Otkriti vlastito ime ukratko je kao reći: „Tvoj sam, od sada ti pripadam, na tvojoj sam strani“. Štoviše promijeniti ime, kao što je Bog učinio s Jakovom, je još više. Ako poznavanje tvog imena znači da te posjedujem, činjenica da ti upravo ja dajem ime ukazuje da te posjedujem “na kvadrat”. To je kao da kažem: „Ti mi pripadaš“. Tako čovjek počinje shvaćati. Bog ne kaže Jakovu svoje ime, ali mu naprotiv daje novo ime. Na taj način kao da mu kaže: „Jest, pobijedio si, ali tvoja pobjeda ne znači da “me posjeduješ”: naprotiv, znači da ti postaješ moj, postaješ svjestan da Mi pripadaš; ispravnije, konačno prihvataš da mi se prepustiš, da potpuno ovisiš o meni“. Jakov koji je osjećao unutaraju dramu da je varkom postigao Božje obećanje, nakon duge borbe konačno je od autonomije prešao na pripadnost. Sad potpuno pripada Bogu, obilježen je, ranjen u svom ponosu, u svom razumu od tog Boga, koji ga je upravo na taj način definitivno učinio svojim.

Mislim koliko bi puta za nas neki dramatični ili bolni događaj (do te mjere da čovjek može reći: „Gospodine zašto me ne oslobodiš tog tereta?“) bio ljudski nerazumljiv, u odnosu s Bogom koji nas ljubi, kad to ne bi bio tajanstveni način kojim nas On vodi u dublju, prisniju bliskost s Njime, još jači osjećaj potrebe za Njim. Kao Jakov, i ti onda nadvladaš bilo koju životnu situaciju, ako prihvatiš da te pobijedi ta velika Prisutnost koja ti je u Bogu koji je postao čovjek, došla u susret:

²⁴ L. Giussani, *Religiozni smisao*, Verbum, Split 2002, str. 155.

²⁵ Post 32, 28-32.

A što pobijediš? Pobijediš njegovu ljubav. Ispravni je: pobijediš, postigneš onu novu istinsku slobodu, koja je upravo u tome da živiš predajući se besplatnoj ljubavi Drugoga; ti nisi više ono što činiš i znaš, tvoja bit je bezuvjetna ljubav Drugoga, bezuvjetna ljubav koja ide sve do praštanja. Sigurno je da te Krist ljubi, ali ako ne naučiš da se prepustiš toj ljubavi, da se predaš toj ljubavi, to je kao da je ne možeš primijetiti, prepoznati ni istinski doživjeti.

Ljubav onog Drugog je ta koja nas oslobađa. Oslobađa nas od ucjene priznanja svijeta, jer jedina ljubav života već nas priznaje. Upravo ta ljubav, ako je priznamo i prihvatimo, čini iz nas protagoniste povijesti, kao što se dogodilo Bernardici (nadam se da su mnogi pročitali djelo Franza Werfela Pjesma Bernardice) koje je bilo predloženo kao *knjiga mjeseca* prošloga travnja.). Njezin lik me uvijek privlačio, a ona je svetica važna za naše vrijeme, koja ima mnogo toga za reći i nama danas. 11. veljače 1858. (usput, podsjećam vas da je 11 veljače i dan priznanja Bratstva CL) kad se Sveta Djevica ukazala u špilji Lurda, Bernardica je četrnaestogodišnja djevojka s ozbiljnim poteškoćama u školi (tako da je i ona sama sebe smatrala glupom). To je razdoblje u Francuskoj nakon francuske revolucije, ozračje je racionalističko. «Bajke» religije sad su nadvladane. Drukčije od onoga što bi se moglo očekivati, Gospa za svoju «ambasadoricu» izabire djevojčicu kojoj je model uvjeravanja i dijalektike potpuno stran. I ta neuka djevojčica preokrenula je cijelu Francusku.

Od trenutka kad su započela ukazanja, Bernardica počinje govoriti stvari koje je nadilaze. Mnogi joj isprva ne vjeruju, ali ona ih nastavlja govoriti zbog određenog razloga: zbog ljubavi, jer je srela veliku ljubav svoga života. Kad osoba sretne veliku ljubav života odmah postaje slobodna: slobodna od suda drugih, od vlastitog suda o sebi, od potrebe – koja nas normalno koči – da nas drugi priznaju, od ucjene da osjećamo da nas drugi cijene. Kad oni koji ne vjeruju u ukazanja traže od nje

da ih uvjeri (kao na primjer učiteljica novakinja, koja je skoro preklinje: „Vi biste me oslobodili od užasne patnje kad biste me mogli uvjeriti“²⁶), Bernardica iskreno, prostodušno odgovara: „Ja nisam zadužena da vas nagovorim da vjerujete, zadužena sam da vam to rečem!“²⁷

To se tiče nas danas. Slobodan sud o svijetu, o stvarnosti može se roditi samo zato, jer Onaj koji nas ljubi bezgranično i koga mi ljubimo više od svega, priznaje našu vrijednost i cijeni nas. Ta sloboda je jedan oblik stostrukoga: „Nema ga tko ostavi kuću, ili braću, ili sestre, ili majku, ili oca, ili djecu ili polja poradi mene ili poradi Evanđelje, a da ne bi sada, u ovom vremenu, s progonstvima primio stostruko kuća, i braće, i sestara, i majki, i djece, i polja – i u budućem vijeku život vječni“.²⁸

Mi radimo, podižemo kulturne centre, gradimo Meeting i mnoga druga djela jer priznajemo tu ljubav prema nama. U protivnom bi to bio neljudski napor i prije ili kasnije bi se umorili.

3. POSLANJE KAO DIMENZIJA ŽIVOTA

Koji je sljedeći korak koji trebamo učiniti? Giussani nam ga ukazuje u djelu koje je nedavno izdano *Una rivoluzione di sé. La vita come comunione (1968-1970)*: (Revolucija vlastite osobe. Život kao zajedništvo (1968-1970)). Novi korak je u tome da postanem svjestan onoga što mi se dogodilo, događaja koji me ispunio, ušao u mene, koji je najdublja istina moje osobe. „Živim, ali ne više ja, nego živi u meni Krist“²⁹ kaže sveti Pavao. „Znači – kaže don Giussani – da svijest koju o sebi imam, uključuje sa mnom Krista i sve osobe koje je On izabrao, misterij Crkve, to stvarno jedinstvo u povijesti“.³⁰

U drugom tekstu don Giussani tvrdi: „Snaga subjekta je u snazi njegove svijesti o sebi, to jest u shvaćanju vrijednosti koje određuju njegovu osobnost. Te vrijednosti prodiru u osobu iz povijesti koju živi, kojoj on sam pripada. Temeljna ge-

²⁶ F. Werfel, *Pjesma o Bernardici*, Zagreb, Litteris 2017.

²⁷ To su riječi koje je izgovorila sveta Bernardica, a u Werfelovom romanu su citirane drukčije i nepotpuno: „Ali ja nikad nisam htjela da mi ona vjeruje“.

²⁸ Mk 10, 29-30.

²⁹ Gal 2, 20.

³⁰ L. Giussani, *Una rivoluzione di sé*, op. cit., str. 179.

nijalnost subjekta je u snazi svijesti pripadnosti“.³¹

Onaj tko živi a tom sviješću mijenja, teži da promijeni sve što čini, neminovno mijenja način života i vlastite odnose. Malo ili puno, ali neizbježno, mijenja čin koji vrši s težnjom da tako malo pomalo, milimetar po milimetar, stvori u svijetu nešto novo. Mijenjaju se kriteriji suda i djelovanja. Povodom toga kardinal Pizzaballa je na Meetingu prekrasno rekao: „Sad trebam donijeti ovo iskustvo utjelovljenja, ljudskosti Krista, susreta s Kristom, u stvarnost koju danas živim [...]. To znači, prvenstveno za mene osobno, da se stalno pitam što mi Isus u tom trenutku govori. Mora postati kriterij razumijevanja situacija, patnje, podjela, poteškoća u svim aspektima; trebam djelovati tako da ono što živim prolazi kroz to iskustvo koje treba nastaviti biti temelj mog života. [...]. Svaki sud, svaka odluka, svaki izbor, svaka riječ koju ću reći mora biti u suglasnosti s tim iskustvom, s tim odnosom, s tim prijateljstvom“.³²

Ta razlika, ta promjena, to preobraženje, je ono što nazivamo *poslanje*. U protivnom ono što činimo može kao izgovor imati Krista, susret, zajedništvo koje živimo, ali ostaje potvrda nas samih, našeg djelovanja, i na kraju živimo kao svi drugi, osjećamo se mirni jer svemu nadodajemo neki vjerski govor. Bez te nove svijesti o sebi, naše djelovanje ne bi bilo poslanje, ne bi omogućilo prisutnost Drugoga, njegovo nastavljanje u povijesti. A taj Drugi, Krist, povezao je svoje nastavljanje u povijesti sa svojim djelom u svijetu, s Crkvom, onog tajanstvenog dana, u razgovoru s Šimunom Petrom: „A ja tebi kažem: ti si Petar-Stijena i na toj stijeni sagradit ću Crkvu svoju i vrata paklena neće je nadvladati“.³³

Dakle, kad govorimo o poslanju, problem nije, nastavlja Giussani u djelu *Revolucija sebe*, činiš li ovo ili ono, već „koliko si misionar za tvoj vlastiti život. To je poslanje koje se odnosi na tebe samoga. *Sâm tvoj život je poslanje*. [...] Ako taj osjećaj poslanja, koji je neizbježni plod nove svijesti o sebi, nemaš s tvojom ženom, tvojom djecom, ako ga nemaš s prijateljima, ili u skupini tvojih prijaja-

telja ili suradnika, ne možeš ga imati za društvo ili politiku, za kulturu ili za rad. Ne možeš ga imati! U protivnom, možeš ga imati ako ga osjećaš u osnovnim odnosima tvog života, tamo gdje ga je najteže živjeti, barem naizgled“.³⁴

Naša prijateljica Sandrine koja živi u Burundiju, komentirajući svoje iskustvo, je rekla: „Poslanje je postalo dimenzija mog normalnog života, moga ja. Počela sam ga živjeti u svome domu“. Taj izraz je prekrasan! Novi čovjek, „novo stvorenje“, podudara se s njegovim poslanjem, sadržaj njegova života je poslanje.

Ali što znači ta “misionarska svijest sebe” ? Znači želju da živimo kao Krist – krenuli smo od toga – poistovječeni s Kristom; to jest da sve, gdje god da jesmo, živimo „sa sviješću da smo baš tu *poslani od Oca*. Za što?“. Giussani odgovara: „Da donesemo događaj Krista i stoga kršćansko zajedništvo“.³⁵ Krist nam je došao u susret, osvojio nas je i privukao, kako bi naš život imao tu ulogu, kako bi bio određen tim ciljem, tim zadatkom.

Onda, ako je sve to što govorimo istina, shvaćamo da poslanje nije obaveza, neki dodatak, već je plod pripadnosti, koja se izražava tamo gdje jesmo; ono je ispunjenje nas samih. Stvoreni smo za to.

Međutim, tvoj život kao poslanje uvijek zahtijeva da riskiraš, da uzmeš inicijativu. Nije potrebno imati *crva u sebi*, to jest određeni temperament da bismo se usudili riskirati. Uvjet koji je potreban jednostavno je pamćenje ili svijest da ono što jesi, što te rađa, što ti daje odvažnost unatoč svih tvojih granica, upravo je zajedništvo koje živimo. To nas oslobađa od težine nekih naših poteškoća ili pritiska mentaliteta koji nas pod svaku cijenu želi uvjeriti da je živjeti za Krista beskorisno. *Comunione e Liberazione – Zajedništvo i Oslobođenje*.

Ali pozor – to je važno – treba izbjeći rizik spiritualizma zajedništva koje je zapravo gnostičko shvaćanje, skretanje koje je i nama uvijek moguće. Zajedništvo nije ideja koja nas treba nadahnuti. Odnos s Kristom je odnos s Njegovom prisutnošću, a biti kršćanin znači slijediti tu prisutnost.

³¹ L. Giussani, *Osjećaj Boga i moderni čovjek*, Hrvatski institut za liturgijski pastoral, Zadar 1996, str. 112.

³² P. Pizzaballa, „Niente è più reale dell’incontro con Cristo“, (Ništa nije stvarnije od susreta s Kristom), 27 kolovoza 2024, *clonline.org*.

³³ Mt 16, 18.

³⁴ L. Giussani, *Una rivoluzione di sé*, op. cit., str. 184-185.

³⁵ *Isto*, str. 186, 207.

Postavlja se pitanje: ti koji slijediš, kome odgovaraš za ono što živiš, s kime si u dijalogu, kako život zajedništva ulazi konkretno u ono što ti je najdraže, u tvoj rad, u tvoje odnose, u tvoje interese, a ne samo u aktivnosti pokreta u kojima sudjeluješ? Ili odgovaraš konkretnome ti, određenom mjestu, živoj stvarnosti u kojima je prisutan Ti Krista, ili, unatoč svim najboljim namjerama, odgovaraš sebi samome, i to je dovoljno. Onda, čak i kad bi živio i radio sâm na nekom mjestu, kad bi tamo bio jedini koji živi kršćansko iskustvo kako ti je preneseno, tražio bi oslonac za sebe, možda telefonski razgovor s nekim tko živi na drugom kraju svijeta jedan put mjesečno (kao što su nam ispričali prijatelji na Međunarodnom skupu odgovornih osoba),³⁶ koji ti pomaže da ostaneš povezan s tim zajedništvom. Nema „*Krista bez Crkve*“,³⁷ to jest bez Njegovog Tijela, njegovog mesa, govorio je Giussani, optužujući ograničenje modernog racionalizma, koje bi hjelo oduzeti Kristu njegovu ljudskost, njegovu povijesnu i konkretnu dimenziju. Riječ je o tome da živimo zajedništvo.

Kako bismo sve to bolje razumjeli, pitao sam našeg dragog prijatelja Hussama, koji je iz Haife povezan s nama, da nam govori o svom iskustvu.

Pročitaj tekst i pogledaj video

4. GRADITI CRKVU

Postoji još nešto što bih vam za kraj htio predložiti. Oni koje je dosegao navještaj Krista, Njegov događaj, imaju samo jednu obavezu – da sudjeluju u izgradnji Crkve. To je jedini način na koji naš život može biti koristan svijetu, može surađivati za dobro čovječanstva, sreću ljudi i pravdu u društvu. Inače će ono što činimo biti stota laž koja će se nadodati na sve druge laži.

Kad su na Skupu odgovornih govorile jedna za drugom, naša prijateljica Ukrajinka i Ruskinja, što nije bilo planirano, konkretno smo dodirnuli, u tom malom, ali istodobno velikom znaku, kako

obaveza da gradimo Crkvu, prihvaćena i zagrljena, može surađivati za pravdu i mir u svijetu. To je nepredviđeni događaj koji nam je Gospodin stavio pred oči, da bi nam dao dokaz kako On može učiniti ono što s našim projektima na možemo ni zamisliti. To je dakle dokaz da riječi koje je Anđeo uputio onoj mladoj djevojci iz Nazareta, onog izvanrednog dana povijesti, najavljuju obećanje koje je istinito – koje je istinito! – „Ta Bogu ništa nije nemoguće“.³⁸ U jednostavnom i slobodnom srcu bez predrasuda one mlade djevojke koja se zvala Marija, ta je tvrdnja („Ta Bogu ništa nije nemoguće“) probudila neizmjereno povjerenje, bez računice, koje ju je navelo da reče: „*Fiat*“ „*Da*“.

Graditi Crkvu, graditi zajednicu, ili da uzmemo drugi Giussaniev izraz, „stvarati“ zajedništvo“,³⁹ nije obaveza pored drugih obaveza, već je „obaveza“ koja se ostvaruje u svim činima i svim odnosima, obzor u kojem sve što živimo dobiva istinsku vrijednost. Sve što jesmo, kaže Giussani, sažeto je i veličano u tom izrazu: graditi Crkvu, što odgovara onom drugom izrazu – život kao poslanje. To je isto.

Mi to znamo: Kristovo svjedočenje u svijetu izaziva čuđenje, divljenje, zahvalnost od mnogih, ali i protivljenje, sve do progonstava, kao što su prvo progonili Krista. „Ako su mene progonili i vas će progoniti; ako su moju riječ čuvali, i vašu će čuvati“,⁴⁰ kaže Isus. Događaj Krista sudi povijest i osporava vlast – koji bi razlog inače imalo proganjanje? – o bilo kojoj vlasti da je riječ, također vlasti koja je u nama, štoviše, to je prva vlast koju Krist osporava. Pozvani smo svjedočiti Krista u svijetu koji se diže protiv njega.

U tom svjedočenju postoji nešto herojsko, toga moramo biti svjesni. U kojem smislu „herojsko“? Htio bih se vratiti na impresivni odlomak novog *podcasta* don Giussania. „Ako slijedim tebe, moram napustiti sebe! Ako slijedim tebe moram napustiti vlastiti stav. Stoga zahtijeva da slijedim sve dotle dok [...] ne zaniječem sebe. Ali time pitanje još nije zaključeno, postoji još nešto: zahtijeva da ga slijedim sve dotle dok napustim sebe *pred svi-*

³⁶ Usp. „Chiamati, cioè mandati“ (Pozvani, to jest poslani), *Tracce*, br. 9/2024, str. 40-44.

³⁷ L. Giussani, *Dare la vita per l'opera di un Altro*, (Dati život za djelo Drugoga), Bur, Milano 2021, str. 101.

³⁸ Lk 1, 37.

³⁹ L. Giussani, *Una rivoluzione di sé*, op. cit., str. 68.

⁴⁰ Iv 15, 20.

ma, jer neki osjećaj ili neka odluka nisu dokraja iskreni ako nisi spreman da ih braniš pred svima“.⁴¹

Jasno je da Giussani ovdje ne misli na jednostavni čin ili jednostavnu riječ, već na *osjećaj sebe* ili *osobnu odluku* koji se odnose na ono što priznajemo i potvrđujemo kao istinito. Potresni dokaz toga smo vidjeli u izložbi o Franzu e Franziski Jägerstätter (*Franz i Franziska, nema veće ljubavi*), predstavljene na *Meetingu*. Franz je proglašen blaženim 2007. godine. Film Terrencea Malicka koji je na genijalan i potresan način kroz film ispričao život Franza i njegove žene, bio je povod za izložbu.⁴² Jedna od stvari koju Malick najviše ističe u Franzovom životu je prividna beskorisnost njegovog mučeništva, beskorisnost koja u očima većine izgleda više glupa nego herojska. Franz odbija da prihvati Hitlera i da se bori za njega u ime svoje vjere koja je za njega neodvojiva od ljubavi za istinu i pravdu. (Ne možemo odvojiti Krista od istine, dobra i pravde!), iako zna da u tom slučaju ide u susret smrti. U određenom trenutku filma, je ovaj izuzetni dijalog Franza s činovnikom vojske, koji ga, ne shvaćajući njegovu odluku, pita: „Čemu služi takva tvrdoglavost? Ne misliš valjda da tvoj čin može promijeniti ishod ovog rata?“

Franzovo svjedočenje vjere je jasno, svjesno i proročansko, ali pozor, njegovo svjedočanstvo nije usamljeno. Osobno je, ali ne usamljeno. Franz nije sâm, podržava ga ljubav puna pouzdanja njegove supruge Franciske. Upravo to je zajedništvo. Što on svjedoči? Sigurnost da odnos s Kristom ispunjava vlastiti život, čini ga uistinu korisnim kroz sudjelovanje u radu Boga koji oblikuje povijest prema vremenu i načinu koji nisu naši. To je također smisao naših pokušaja, svega što činimo: da se Krist očituje, da ga ljudi upoznaju, da postane vidljiv u svijetu, kao smisao i nada života.

Mučeništvo, to jest svjedočenje ne mora ići do krvi, kao u slučaju Franza i mnogih drugih. Mučeništvo je potvrda toga Ti kao biti sebe i svega što činimo. To je život kao poslanje, gdje god da jesmo. Ali kako je to moguće? Tu se vraćamo na početak, vraćamo se korijenu koji je zajedništvo,

kršćanski život kao zajedništvo. Može nas obuzeti strah ili sramota, ali – ponavljam – nismo sami. Svjedočenje nije heroizam ovisan o snazi naših mišića. Svjedočenje je očitovanje, bez imalo računice ili pretenzije, moje ljubavi prema Kristu, podržano konkretnom pripadnosti Njegovom Tijelu.

Želim zaključiti ponavljajući prekrasni izraz mons. Paola Martinellia, na koji nas je Hussam podsjetio: „Poslanje znači da te netko poslao, da si poslan nekome, s nekim“.

⁴¹ *La dichiarazione esplicita*, puntata 5 del podcast di Luigi Giussani „E voi chi dite che io sia?“. (Izričita izjava, 5 nastavak podcasta... A vi što kažete tko sam ja?), Choramedia, min. 14:45 ss., clonline.org.

⁴² *La vita nascosta (Hidden Life-Skriveni život, USA-Germania 2019)*, režija T. Malicka.

